

акцентовано образ міста як уособлення мертвотності, зла, гріховності, бездуховності.

Література

1. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн / Т. Гундорова. – К. : Критика, 2005. – 264 с.
2. Пагутяк Галина. Писар Західних Воріт Притулку / Галина Пагутяк // Дзвін. – 2006. – № 7. – С. 24–100.
3. Пагутяк Галина. Писар Східних Воріт Притулку / Галина Пагутяк. – Львів : Піраміда, 2003. – 176 с.

Анотація

Стаття присвячена аналізу мотиву втечі з міста за матеріалами романів Галини Пагутяк “Писарь Восточных Ворот Приюта” та “Писарь Западных Ворот Приюта”. Велика увага приділяється особливостям реалізації мотиву втечі у зв'язку з образами Джона Сміта, Христинки, Писаря Якова, Агнесси. У аналізованих творах образ міста акцентований як символ зла, гріховності, бездуховності.

Ключові слова: мотив, образ, символ, реалізація, акцентація.

Аннотация

Статья посвящена анализу мотива побега из города на материале романов Галины Пагутяк “Писарь Восточных Ворот Приюта” и “Писарь Западных Ворот Приюта”. Большое внимание уделяется особенностям реализации мотива побега в связи с образами Джона Смиты, Кристинки, Писаря Якова, Агнессы. В анализированных произведениях акцентирован образ города как символ зла, греховности, бездуховности.

Ключевые слова: мотив, образ, символ, реализация, акцентация.

Summary

The article is devoted to analysis of the motif of the town escape on material of novel by Galina Pagutyak “Clerk of East Gate of Shelter” and “Clerk of West Gate of Shelter”. Big attention is spared to realization of the motif of the escape in connection with images of John Smith, Kristinka, Clerk Yakov, Agnessa. Image of the city as symbol of the ill is accented in analyzed text.

Keywords: motif, image, symbol, realization, accent.

УДК 821.161.2–09:22

Карабльова О.В.,
кандидат філологічних наук,
Слов'янський державний
педагогічний університет

ХУДОЖНЯ АНТИНОМІЯ “СМІТНИКА” І “ПРИТУЛКУ” ЯК ЛЕЙТМОТИВІВ ПОСТУРБАНІСТИЧНОГО БУТТЯ У ПРОЗІ Г. ПАГУТЯК

У сучасному літературному процесі, як світовому так і національному, висвітлення проблеми людини “відбувається в основному в контексті міста, мегаполіса, яке в історичному суспільному розвитку як конкретної особи, так і людства в цілому, відіграє визначальну роль” [10, 129]. Науково-технічний прогрес та науково-технічна революція як невід'ємні складові цивілізаційного поступу

урбаністичного способу життя, несучи людям різноманітні зручності, принесли й ряд глобальних проблем. Дегуманізація, бездуховність, втрата природної комунікативності, що привело людину до її виокремлення з цілого, тобто відчуження, стали наслідком цивілізаційних процесів.

Одне з чільних місць серед сучасних українських письменників, які у своїй творчості актуалізують цю проблематику, належить Галині Пагутяк. Її прозовий доробок досить вагомий – понад два десятки романів і повістей та близько тридцяти новел “вишуканої інтелектуальної прози, яку можна дорівнювати до кращих зразків європейського письма” [1, 16]. Твори письменниці аналізувалися критиками переважно з погляду жанрово-стильових ознак, типологічної спорідненості, інтертекстуальності, ідентифікації жіночих паттернів письма, функції персонажа в тексті (М. Жулинський, В. Агеєва, Н. Синицька, В. Габор, О. Гук, О. Поліщук та ін.). Частково висвітлення проблематики урбаністичного способу життя та його наслідків у її прозі торкнулися О. Поліщук [7] та О. Артюх [1], але ці питання залишаються актуальними в плані подальшого дослідження.

У цій статті ми зробили спробу проаналізувати елементи “літературно охопленого і сформованого життя (за Е.Р. Куртіусом)” [3, 248] у творчому доробку Г. Пагутяк, а саме топоси “смітника” і “притулку” як соціально-психологічні виміри урбаністичного й постурбаністичного життя.

Художнє відтворення цивілізаційного буття письменниці реалізує на засадах містифікації та міфологізації сакрального найяскравіше у творах, написаних в останні роки: “Смітник Господа Нашого”, “Кіт з потонулого будинку”, “Писар Східних Воріт Притулку”. “Кіт з потонулого будинку” розповідає про кінець світу внаслідок потопу очима домашньої тварини. Кіт у творі лишається єдиним персонажем, який оптимістично сприймає кінець світу, він собі розмірковує: “Настає кінець світу. Ці слова я чую щодня і так собі міркую: закінчиться цей світ і почнеться новий, де ми, здається, не будемо разом” [4, 5]. Концепція “котячої самотності” протиставляється у творі самотності людській, наскільки люди бояться самоти й кінця світу, настільки кіт не боїться ні того, ні іншого. Кіт мотивує необхідність самотності: “Кожна істота, ставши дорослою, мусить покинути власних опікунів і провадити самітнє незалежне життя” [4, 6]. Котяча самотність – це право власності на певний простір, поява будь-яких інших котів є порушенням такого права власності, отже, є явищем небажаним. Людина такої логіки не знає, люди сіпаються, панікують, шукають порятунку. Кіт спокійно приймає потоп. Сенсом існування kota стає бажання вийти з квартири, де він провів все своє життя, на вільний простір: “...Єдиним сенсом мого існування залишається: вийти” [4, 9].

Люди по-різному очікують кінця світу. Одні шукають порятунку, інші чекають на ангела смерті. Людина боїться померти на самоті: “Ми вхопились за соломинку: побути з людьми, послухати, що вони говорять, не вмирати на самоті” [4, 12]. Людей жахає самотня смерть, коти не знають, що таке смерть взагалі, тож не можуть і жахатися. Старий письменник також не жахається кінця світу, оскільки йому відкрилась істина позачасова: “Щоб світ відродився, мусить спершу вмерти.

Мав бути вогонь, але він скорочує страждання. Істинно, вогонь можна погасити, а воду ні. Багато води зійде з неба і затопить усю землю. Залізні птахи літатимуть над нею, доки не впадуть від втоми. Здійсниться те, чого сподівались від початку світу. А що буде далі? Того не знає ніхто. Крапка” [4, 13].

Галина Пагутяк повертає від апокаліпсису до реальності післясвіту: “Коли спаде вода, землю вкриє огидне сміття” [4, 13]. Мотив сміття як наслідку цивілізації, як доведеної перемоги людини над природою і як найбільшим досягненням цієї самої технізованої цивілізації, – пронизує творчість Галини Пагутяк. Адже й “Смітник Господа Нашого” – також твір про сміття як наслідок цивілізаційних досягнень людства. Мотив смітника в українській літературі сягає часів молодомузівців, у творчості яких, зокрема у Богдана Лепкого, він досягає значного розвитку саме у сенсі цивілізаційного спадку. У творі “Смітник” Богдана Лепкого читаємо: “Ганчірки, кістки, череп'я, уламок заліза, заржавілий гудзик. Часом трапляється навіть старий гріш, заснидів, обліпився болотом, не пізнати, чи мідний, чи срібний. А все ж таки гріш, правдивий гріш, не те, що нинішній папір.

І очі шукача блищать щасливим вогником. Нова іскорка надії, новий вогник охоти до життя здійснюється на столичному смітнику. Вигребуть те, що колись викинули ближні, навіть близькі, може, й вони самі. Тепер і те скарб. Скарб для людей, що колись не знали нестатків. Їх теж викинено на смітник життя. Але за ними не шукає ніхто” [2, 164].

Отже, людина сама перетворюється на сміття внаслідок послідовної бездуховності. Цей мотив, який уперше був обґрунтований молодомузівцями, у Галини Пагутяк розвивається у тій же семантичній площині, додаючи сенсу безнадійності, приреченості. Смітник як основний здобуток цивілізації є також втіленням людської розокремленості, самотності, приреченості на небуття вже за життя. У романі “Писар Східних Воріт Притулку” відверто заявлено: “Хоча прибульці вважали інакше: вони нікому не потрібні, вони – сміття, їхні розумні руки здатні лише руйнувати, а не створювати” [5, 14].

Соціальність людства є причиною потопу, кінця світу. Соціальна, приземлена людина не може бути творцем і не може створити нічого, окрім ще більшої самотності для іншого. Коловорот людського життя, який укладався тисячоліттями, внаслідок цивілізації зведений до логічно обмеженого кола понять, предметів, дій. Таке спрощення спростило й внутрішню будову людини, духовність стала зайвою. “...Людство існує в замкненому колі, з якого не бажає вирватись. У тому колі давно уже нема життя духу, бо не з'являється нічого нового. Ми всі – вселенська метафора, модель, яку можна збирати, розбирати, але кількість варіантів обмежена заздалегідь. Легко бути пророком такого людства. Тісняву легше контролювати. Коли усе скінчиться, залишиться не метафора, а забуті діти й покинуті звірі. Ті, які нічого не просять, нікому не заздять, ті, що терплячі й правдиві. І хто зна, кому буде краще” [4, 15]. Людство постає у творі як вештання, щезання поодиноких осіб, які вороже та підозріло ставляться одне до одного. Трагедією цивілізованої людини стало, отже, її стихійне відречення від вічних істин буття, від сакральних текстів, від

ближнього свого. Самотність такої цивілізованої людини як наслідок кінця світу взагалі нею не усвідомлюється. Тому самотність старого філософа, сліпого письменника, є усвідомлюваною лише ним та його дружиною, що в потоці суцільного безпам'ятства поглинається людством, як поглинаються й самі старі.

Повернення до правічного коловороту часопростору й речовини, – ось що таке кінець світу за Галиною Пагутяк. “Ніхто нікуди не зникає, лиш переміняться: живі у мертвих, вогонь у попіл, вода у повітря, думки...” [4, 17]. Кінець світу, таким чином, тлумачиться не як трагедія людства, а як позитивне явище відродження світу й людини в ньому. Коловорот Життя – Смерть – Життя завжди вивершується торжеством духу. Занепад матеріального супроводиться піднесенням духовного, і навпаки, отже, цей коловорот – прадавня істина буття, основа суцього. Людська самотність в ньому буде подолана шляхом нищення носіїв самотності та народженням нової людини, духовної й світлої.

У тексті “Кіт з потонулого будинку” розгортається також мотив самотності Бога серед новонародженого світу і світу, знесеного потопом. Бог створив цей світ “для заповнення порожнечі”, для того, щоб зробити порядок і хаос означеними категоріями: “Так, я створив їх для любові, для заповнення порожнечі, для втіхи у власній самотині, але діти покинули мене, забувши повернутись. Я не карав їх: вони самі себе покарали, обравши безпутне життя. Кожному я залишив часточку своєї сили, щоб колись вони таки повернулись до мене. Дарма. Повернувся поки що лише кіт...” [4, 23]. Зі смутком осмислює Бог картини людського кінця світу, де “рятуються не кращі, рятуються сильніші. Кращих завжди приносять у жертву” [4, 23]. Коловорот божественних перетворень у світі визначений як позачасовий і позапросторовий, адже “минуле й майбутнє для тих, хто відчуває страх перед життям” [4, 23]. У цьому містичному космічному коловороті народжується новий світ, але ніхто, окрім kota й самотнього Бога, не може порадіти його народженню, людство загубило стежину до істини, стежину до Бога. Трагізм самотнього Бога й полягає у тому, що до нього у кризовий час випробувань не прийшла жодна людина, не знайшла тієї сокровенної стежини до істини.

У романі “Писар Східних Воріт притулку” Г. Пагутяк створює модель світу особливого, відмінного від існуючого, для людей, які не витримали цивілізаційного тиску, усвідомивши безсенсовість існування цивілізації. Саме тому Притулок позбавлений часу, він “символізує внутрішню замкнутість як шлях до самозбереження людини – тут не помирають і не шукають матеріальних благ” [1, 16].

У тексті роману увиразнений мотив коловороту як всесвітньої видозміни. Авторка тематично розвиває концепцію коловороту як основи буття, де людина є лише мізерною часткою часопростору, оскільки таким же мізерним є її духовне буття. Принциповим моментом у вибудові концепції коловороту є повне заперечення існування минулого й майбутнього та підсилення мотиву, що минуле й майбутнє існує лише для тих, котрі бояться жити взагалі: “Він однаково боявся й минулого, й майбутнього” [5, 14].

У романі підкреслюється символічне протиставлення двох світів – “Того світу” й “Цього світу” як двох окремих реальностей, кожній з яких притаманні власні категорії світовиміру. Так, у “Тому світі” існують майбутнє й минуле, адже там всі живуть зі страхом. У “Цьому світі” немає таких категорій, ніхто не хворіє й не вмирає, ніхто не шкодить іншому. Світ Притулку стає “Цим світом”. Характеристики “Того світу” співпадають з відомими нам, звичними й антилюдяними за своєю природою. Характеристики “Цього світу” постають на протигагу “Тому світу”, вони незнані людьми, їх треба синтезувати окремо.

Першою вражаючою характеристикою “Цього світу” є відсутність в ньому самотності. Вибудовуючи світ без самотності, Галина Пагутяк наділяє його рисами гармонії людини й природи. У “Цьому світі” лишається лише одна форма людської самотності, яка є бажаною для людського пізнання світу, а саме – самотність духовного піднесення та відродження, яке може здійснюватись тільки поперсонально, в акті абсолютного усамітнення особистості. Лише бажана самотність лишається в “Цьому світі”. Пагутяк говорить про те, що людина не може позбутись самотності зовсім, оскільки це б також означало цілковите знищення світу, оскільки людина має право на усамітнення з метою духовного переродження: “Енергія, почуття, близькість, самотність, бажання, смуток – все це збільшується чи зменшується відносно компактними циклами. Бажання приближення чи самотності збільшується і зменшується. Природа Життя – Смерті – Життя вчить нас не лише танцювати – вона вчить, що хворобу завжди треба лікувати протилежним, тому ліки від скуки – це нова дія, від самотності – близькість, від відчуття стісненості – самотність” [11, 163], “практикуючи добровільно самотність, ми починаємо розмову між собою і дикою душею” [11, 289]. Повернення до “дикої душі”, до первісного, що приховується людиною під тиском цивілізації, становить суть “Цього світу”. Притулок надає людині необхідні умови для такого повернення. “А для Лі цілий світ був схожий на цей ставочок. Він вдивлявся в його води, ніколи не почувавши себе самотнім серед цієї безмежної багатоманітності, де однакову вартість мали політ джмеля, писк жаби, хода старого чоловіка з палицею, зблиск окремого слова з орфографічною помилкою у нудній книзі, напіводірваний листок на клені восени, шурхіт миші пополудні, хмара, що на очах міняє колір і обриси... Власне, вартість їхня полягала в тому, що вони, ці звуки, кольори, форми, думки ледь торкалися свідомості, викликаючи почуття втіхи, і поверталися назад такими ж самими. Лі не перетворював їх ні на золото, ні на мудрість. Бо не можна стати багатим чи мудрим, забираючи щось у когось” [5, 18].

Притулок характеризується особливим часопростором, замкненим на особистості, поза минулим і прийдешнім. “Тут можна спостерігати політ жуків, перетворення гусені в метелика, навчитися передбачати дощ, читаючи хмари, зазнавати солодкої втоми після неквапливої щоденної праці...” [5, 14]. “Притулок можна відшукати лише тому, в кого немає іншого виходу” [5, 15]. Притулок сам представляє весь світ, в ньому, як в равликові, повторюються обриси всесвіту, а в кінцевій точці – Абсолют, де перестає битися серце і ніщо людське вже не має

сенсу. “Притулок був не лише для людей, а й для богів, що чекали на них в убогих святилищах без ідолів і позолоти” [5, 16]. Притулок має виразні містичні характеристики, оскільки дає матеріальне відображення духовного стану прибульців: “...а тут всі дороги ведуть на захід, до Воріт, що можуть бути залізні, дерев'яні, а чи золоті, а, може, їх просто не існує, так собі ветхі стовпчики, між якими треба пройти, місточок через струмок. Ти забереш туди те, що найдорожче, що проніс усіма дорогами: власну душу, ту окремішність, яка наповнює форму, що зветься людиною...” [6, 46].

Притулок існує не за людськими законами, привнесення яких завдає йому болю. У Старого проступає кров на руках, коли прибульці “з особливою печаттю самотності” приходять до нього. Цей християнський мотив христових ран у Старого переосмислений таким чином, що уособлює міру самотності людства. Людська громада живе у Притулку за законами духу цілісної природи, що є умовою відродження душі. Спіноза зазначав, що “...закони й правила природи, за якими все відбувається і змінюється з одних форм в інші, скрізь і завжди одні й ті самі, якими б вони не були, і спосіб пізнання природи речей, якими б вони не були, повинен бути одним і тим же самим, а саме – це повинне бути пізнання із універсальних законів і правил природи” [9, 30]. Повернення до первісного універсалізму світу й забезпечує подолання самотності.

Притулок базується на самодостатності й могутності віри (“Віра – річ самодостатня й абсолютна” [5, 19]). Він оповитий снами, сам є химеролюб, оскільки народжений з віри, а не з матеріальної субстанції. У ньому все можливе, диво стає звичною практикою життя. Єдине, що може поруйнувати Притулок, – це надмірне переважання самотності й людських гіркот, якщо він не в змозі їх буде поглинути, вгамувати. Обіпертя на віру надзвичайно збільшує можливості Притулку як магічного світу, де диво здійснюється щодня, бо такою є побутова практика Притулку. Сартр писав: “Свідомість, занурена в цей магічний світ, захоплює туди й тіло, оскільки тіло є віра. Свідомість в нього вірить. Поведінки, які надають емоції її значення, більше нам не належать: вираження обличчя, рухи тіла іншої людини утворюють синтетичну цілісність з потрясінням нашого організму. ...Просто первісна магія і зміст емоції йдуть від світу, а не від нас самих...” [8, 136]. Саме таке перекидання початкового імпульсу емоційної сфери людини й дарує перебування у Притулку, від світу Притулку – до людини, а не навпаки, це забезпечує поглинання негативних емоцій. Це дає Притулку можливість безболісного поглинання самотності у найчорніших її формах. “Той світ” внаслідок своєї безмежності втілює тотальність впливу на людину, то, за словами персонажа Антона, “чи варто йти у безмежність, яка не може дати людині нічого, крім самотності?” [6, 41].

Закони вічного часопростору поступово відкриваються кожному прибульцю у Притулку. Саме ці закони й протистоять самотності будь-якого виду. Основний закон лунає так: “Якщо ви живете – ваше життя потрібне” [5, 22]. Притулок може збільшуватися й зменшуватися, керований невидимими законами часопростору Всесвіту, в залежності від потреб його існування. На відміну від “Того світу” у

Притулку кожна жінка поводитись так, ніби вона мати щодо Сміта чи інших прибульців, в той час, як в “Тому світі” мати завжди принижена, часто взагалі знищена. Соціальне сирітство постає як наслідок цивілізаційної байдужості. Наш світ описаний як “Той світ”, і ця семантична гра значенням поступово переносить нас у нереальний фантастичний світ Притулку, де все таке, яким би воно мало бути в нашому світі, аби люди дотримувались Божих приписів. Агресивність та чванливість “Того світу” протиставлена гармонійності й спокою притулку, “Цього світу”.

Пробудження в людині боголюдини позбавляє її самотності, переносить на рівень планетарної любові. Духовно-культурний простір і час еросу при цьому стають безконечними, це спосіб існування притулку як духовної субстанції. Пропонуючи самотній людині такий містичний вихід із ситуації самотності, Галина Пагутяк наводить зовсім не до існуючих інституцій церкви, її божественний абсолют живе у просторі нового виміру, він побудований на руїнах колишньої релігійності з притаманними їй церковними забобонами, що перестали рятувати цивілізаційну людину: “А стежка далі огинала високий пагорб з липою на вершині, під якою було колись святилище невідомого божества, нині лиш кілька каменів, порослих бузиною та бур'яном” [5, 21]. Роман “Писар Східних Воріт Притулку” фактично є містифікацією, але оскільки презентує ґрунтовні проблеми людського буття, як то шукання порятунку від цивілізаційної самотності та відродження особистісного “я” людини, може розглядатися як твір філософський, що представляє духовне прагнення подолання відчуження й відродження людської душі.

Зі світом Притулку пов'язаний простір Бібліотеки, в якій зберігаються книги як символ людського досвіду. Бібліотека є притулком для книг. Отже, поруйнована цивілізація залишає після себе не лише смітник, а й книги. Більше не залишає нічого. Але книги потлумачуються у творі в містичному плані, вони не мають авторів, вони пишуться самі, пише їх життя, вони мають незаповнені сторінки для тих, хто їх не прочитав тощо: “Книжки заповнюють безнадійну порожнечу, так само відчужені від власних авторів, як і моя Книга, бо їх написало саме життя” [5, 11]. Книги поділяють людські долі: “...книги – теж прибульці. Їх знищували, зневажали, переслідували – то хіба й вони не заслуговують на притулок?” [5, 20]. Книги протистоять смітнику. Ця художня антиномія є лейтмотивом Галини Пагутяк. Наскільки смітник є породженням бездуховності та вичерпаності людського буття, настільки книга є символом концентрації людської духовності та безкінечності людського пошуку істини. Отже, люди у творах Галини Пагутяк приходять або до читання книг та їх утворення, або на смітник, в залежності від того, чи людина відчуває поклик з Неба.

Книга не завжди адсорбує позитивну силу та позитивний досвід людства, вона може вбирати в себе той досвід, яким збагатилася людина протягом життя: “Цю Книгу писав потай, коли скінчилося слідство. Я мав відповісти за все: за святі реліквії у криниці, за ключ, за бібліотеку, що зітліла від вогню, і за те, що лишився живий...” [5, 28]. Чернець приносить написану ним книгу і лишає її в Притулку, сам покидаючи його. Книга та – суміш болю й відчаю, її ніхто не читає, вона довго очікує

на свого читача. Книги у романі “Писар Східних Воріт Притулку” потрактовуються як втілена людська самотність, як озвучення цього найбільшого із страждань людини. “Комусь потрібно було розмовляти з книгами, щоб вони не почували себе самотніми” [6, 37].

Галина Пагутяк у своєму художньому експериментаторстві на засадах містифікації та міфологізації сакрального прагне створити зразок ідеального світу – Притулок, де буде подолана абсурдність цивілізаційності – смітник, позбавлений ідеології сакруму. Варіантом подолання вад урбаністичного способу життя, на думку письменниці, є повернення до сталих вічних законів людської божественності. У новому змістифікованому постурбаністичному світі ціннісно вартісними є лише сакральні пориви людини, які допоможуть їй подолати бездуховність та відчуження.

Література

1. Артюх А. Про самотність котів та опирів / А. Артюх // Книжник. – 2007. – 4 (134). – С. 16–17.
2. Лепкий Б. Вибране / Б. Лепкий. – Львів : Світ, 1990. – 182 с.
3. Літературознавство. Словник основних понять : Навчальне видання ; [перекл. з німецької А. Цяпи]. – Тернопіль : Богдан, 2008. – С. 248.
4. Пагутяк Г. Кіт з потонулого будинку / Г. Пагутяк // Кур'єр Кривбасу. – 2002. – № 148. – С. 3–23.
5. Пагутяк Г. Писар Східних Воріт Притулку / Г. Пагутяк // Сучасність. – 2002. – № 9. – С. 10–54.
6. Пагутяк Г. Писар Східних Воріт Притулку / Г. Пагутяк // Сучасність. – 2002. – № 10. – С. 6–49.
7. Поліщук О. Людина у дегуманізованому суспільстві (за повістю Галини Пагутяк “Записки Білого Пташка”) / О. Поліщук // Літературознавчі обрії. Праці молодих учених України. – К., 2000. – Вип. 3. – С. 111–118.
8. Сартр Ж.-П. Очерк теории эмоций / Ж.-П. Сартр // Психология эмоций. Тексты. – М. : МГУ, 1984. – С. 120–137.
9. Спиноза Б. О происхождении и природе аффектов / Б. Спиноза // Психология эмоций. Тексты. – М. : МГУ, 1984. – С. 29–46.
10. Фоменко В. Г. Універсальність урбаністичної тематики в літературному процесі / В. Г. Фоменко // Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка. Філологічні науки. – 2009. – № 14 (177). – С. 129–134.
11. Эстес К. П. Бегущая с волками. Женский архетип в мифах и легендах / К. П. Эстес. – К. : София, 2002. – 459 с.

Анотація

У статті досліджуються топоси “смітника” й “притулку” у прозі Галини Пагутяк як літературні виміри урбаністичного й постурбаністичного способу життя, які презентують ґрунтовні проблеми людського буття, як то шукання порятунку від цивілізаційної абсурдності, людської відчуженості, приреченості на небуття вже за життя. З'ясовано, що художні моделі письменниці базуються на засадах містифікації та міфологізації сакрального. Містифікований ідеальний постурбаністичний світ – Притулок як духовна субстанція здатний подолати абсурдність технізованої цивілізації – смітник і сприяти відродженню особистісного “я”.

Ключові слова: містифікація, цивілізаційна абсурдність, самотність, “смітник”, “притулок”, відродження.

Аннотация

В статье исследуются топосы “мусорника” и “убежища” в прозе Галины Пагутяк как литературные измерения урбанистического и постурбанистического способов жизни, которые презентуют базовые проблемы человеческого бытия: поиски спасения от цивилизационной абсурдности, человеческого отчуждения, одиночества, обреченности на небытие при жизни.

Выявлено, что художественные модели писательницы базируются на основах мистификации и мифологизации сакрального. Мистифицированный идеальный мир – Убежище как духовная субстанция может одолеть абсурдность технизированной цивилизации – мусорник и помочь возрождению личностного “я”.

Ключевые слова: мистификация, цивилизационная абсурдность, одиночество, “мусорник”, “убежище”, возрождение.

Summary

In the article are analyzed the toposes “the dust-heap” and “the refuge” in Galina Pagutyak’s prose as literary measurements of urban and post urban ways of life. These ways present the basis problems of human being: the researches of saving from the nonsense of civilization, the human estrangement, the loneliness. It is found out that writer’s artistic models are based on the mystification and mythologization of the sacral. The mystified ideal world – The Refuge – as the spiritual substance can overpower the nonsense of technicalized civilization – The Dust-heap – and help to revive the personal “I”.

Keywords: the mystification, the nonsense of civilization, the loneliness, “the dust-heap”, “the refuge”, the reviving.

УДК 82-311.4(477)

Ставнича О.М.,
аспірант,

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України

КОЛІЗИЯ “СТОЛИЦЯ – ПРОВІНЦІЯ” В АСПЕКТІ ФОРМУВАННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МІФІВ У РОМАНАХ Г. ТАРАСЮК, М. ЛАЗАРУКА, М. ГРИМИЧ

Логіка існування міста зумовлена цивілізацією, воно є соціумним витвором, тому закономірно слугує місцем для формування і функціонування наративів на зразок соціальних міфів. Їх поява спричинена (серед інших чинників) і наскрізною рисою урбанізації – суттєвою зміною засад спілкування людей як із природою, так і один з одним, в результаті чого виникає розбалансованість між природними й соціальними ритмами за домінування останніх, змінюється якість отримання інформації, способи її засвоєння та характер реагування на неї [14, 659]. Соціальна міфологія стає невід’ємною частиною повсякденного буття людини, оскільки впливає на формування світогляду, просто й раціонально пояснює світ, матрично опрацьовуючи навіть нові явища. Йдеться про стереотипи, що впорядковують дисперсність сучасності на рівні побутової свідомості, яка існує очевидно та природно, тому вміст її сприймається як апіорі істинний.

Художня література, оприявнюючи ті чи ті елементи дійсності (розглядаємо систему “твір – суспільство” як символічну [15]), безпосередньо або опосередковано виражає певні суспільні уявлення, концепції, погляди, ілюзії, – тобто стає символічним простором вираження мисленнєвих стереотипів певного суспільства. У зв’язку з актуалізованістю у соціально зорієнтованій прозі і масовій літературі початку 21-го століття колізії “столиця – провінція” (Павло Загребельний, “Брухт”;